

FOAIA POPORULUI

Prețul Abonamentului:
 Pe un an 2 fl.
 Pe o jumătate de an 1 „
 Abonamentele se fac la Institutul Tipografic în Sibiu
 și la toate birourile filiale de abonament.

Apare în fiecare Duminecă

INSERATE
 se primesc în biroul administrației (strada
 Măcelarilor nr. 21).
 Un șir garmond prima dată 7 cr., a doua oară 6 cr.
 a treia oară 5 cr.; și timbru de 30 cr.

PROCESUL MEMORANDULUI.

SFÎRȘITUL...

După o dezbateră de trei săptămâni, Vineri, în 13/25 Maiu la oarele 5, tribunalul din Cluj a rostit în numele Majestății Sale Monarchului nostru

judecata următoare:

1. Dr. IOAN RAȚIU	e osândit la 2 ani,	8. Dr. TEODOR MIHALI	e osândit la 2 ani și 6 luni,
2. GEORGE POP de BASESCI	„ „ la 1 an,	9. AUREL SUCIU	„ „ la 1 an și 6 luni,
3. Dr. VASILE LUCACIU	„ „ la 5 ani,	10. MIHAIL VELICIU	„ „ la 2 ani,
4. DIMITRIU COMȘA	„ „ la 3 ani,	11. RUBIN PATIȚIA	„ „ la 2 ani și 6 luni,
5. Dr. DANIL P. BARCIANU	„ „ la 2 ani și 6 luni,	12. GERASIM DOMIDE	„ „ la 2 ani și 6 luni,
6. NICOLAE CRISTEA	„ „ la 8 luni,	13. DIONISIU ROMAN	„ „ la 8 luni,
7. IULIU COROIAN	„ „ la 2 ani și 8 luni,	14. PATRIȚIU BARBU	„ „ la 2 luni,

toți la închisoare de stat, și laolaltă la purtarea cheltuelilor în sumă de 3238 fl. v. a. și publicarea judecății în 13 foi.

Au fost aflați nevinovați:

1. Nicolae Roman	3. Ioan Muntean
2. Ioan Duma	4. Vicarul Vasile Rațiu

Toți acușații au primit cu bărbăție osânda. Venind în fruntea convoiului, Părintele Lucaciu avă înfățișarea unui erou din vremurile vechi: venia zimbînd! Doamna Lucaciu 'i-a zis, deasemenea senină, următoarele: „Te sărut, dragul meu, și te salut, că pe tine te-au învrednicit mai mult!“ Domnul Dr. Rațiu venia cu fruntea ridicată. Au intrat cu toții în hotel presărându-li-se calea cu flori. Singur Badea George (Pop de Băsești) a plâns: pentru-că — zicea — 'l-au batjocorit, dându-'i pedeapsă mai puțină decât celorlalți tovarăși ai sei. Am plâns și noi tinerimea: de bucurie, că avem între noi bătrâni cu atâta inimă și curagiu... Procesul s'a sfîrșit deci. Urmează vremurile de jertfă mare, de muncă uriașă, de luptă cum n'a mai fost. Ziua de azi, tăria cu care toți Românii au primit judecata grea, este cea mai mare chezășie, că

A noastră e învingerea!

Pertractarea.

(Din Raportul „Tribunei“.)

Ziua a treisprezecea.

Banca acușăilor plină. Dl. S. Albini deși nu deplin sănătos, totuși s'a înfățișat ca să-și deie și dînsul răspunsurile.

Ascultarea dlui **Sept. Albini.**

Președintele: Ați fost de față la ședința comitetului dela 25—26 Martie?

Albini: Da, am fost.

Președintele: Sînteți acușat, că fiind membru al comitetului ați conlucrat la facerea Memorandului.

Albini: Recunosc, că atât ca membru al comitetului cât și ca membru al conferenței am conlucrat la facerea Memorandului. Nu-i adevărat însă, că Memorandul ar fi fructul ședinței din 25 și 26 Martie, pentru-că deja în 1887 conferența cea mare a hotărît facerea și așternerea cătră Tron a unui Memorand.

Președintele: În ședința comitetului dela 25—26 Martie nu s'au făcut schimbări în cuprinsul Memorandului?

Albini: Sînt 2 ani de atunci, nu-mi pot aduce aminte de toate schimbările, dar așa cred, că în părțile mai însemnate, cum e și cea despre uniunea Transilvaniei cu Ungaria, nu s'au făcut.

Președintele: Conferența din 1892 n'a dat sfat oare comitetului ca să alcătuească un astfel de Memorand, care să nu lovească în legile țerii?

Albini: Aceasta se înțelege de sine, și eu susțin, că comitetul nu a eșit din marginele acestui sfat, pentru-că Memorandul nu cuprinde nici o vătămă a legilor țerii.

Președintele: Sînt aceleași părțile implicate din Memorandul prezentat Majestății Sale, cu cele din cel publicat?

Albini: Cred că-s aceleași.

Președintele: Ce hotăriri a luat comitetul cu privire la tipărire și răspândire?

Albini: Traducerea, tipărirea și răspândirea au fost hotărîte tot de conferența cea mare. Comitetul n'a făcut decât să ducă în deplinire hotărîrile.

Președintele: Ați scris Memorandul predat M. Sale?

Albini: Da, eu încă l-am scris.

Președintele: Fiindcă cel predat era tradus în limba maghiară și germană înainte de a subscrie, nu v'ați încredințat dacă traducerea e bună?

Albini: Noi n'am scris decât cel român, pe care singur l-am socotit original. Celelalte, ca traduceri, s'au pus numai pentru ușurarea aceloră, cărora s'a dat Memorandul. Dacă e vorba de o răspundere numai pentru acel român, original, răspundem.

Președintele: Ca secretar al comitetului și locuitor în Sibiu nu aveți cunoștință de persoanele care au tradus textul român, sau de acelea care au rînduit traducerea?

Albini: Nu am cunoștință, pentru-că pe la sfîrșitul lunii Maiu 1892 am fost însărcinat dimpreună cu domnul Brote a merge la Viena pentru a îngriji de locuințele pentru cei-ce aveau să vină cu deputațiunea. Se poate că pe cât am fost eu în Viena s'a făcut traducerea. Prin cine? Nu știu.

Președintele: Din declarațiunile altor acușăți reese, că domnul Brote a fost însărcinat cu traducerea, el poate a însărcinat apoi la rîndul seu ear' pe altul. Trebuie să-ți-a spus d-tale ceva despre asta.

Albini: Poate că Brote să-mi fi spus ceva, știu însă numai atîta, că textul tradus

'l-am văzut. În Viena, și îndată-ce l-am primit, l-am dat unui scriitor să îl scrie frumos.

Președintele: Memorandul cel dus Majestății Sale s'a statorit în ședința comitetului dela 25—26 Martie?

Albini: Da.

Președintele: Ce hotăriri a luat comitetul cu privire la răspândire?

Albini: Nici o hotărîre nu s'a luat anume așa, că cui, câte exemplare să i-se trimită.

Președintele: După-ce ați aflat despre soartea Memorandului, ce vi-a spus dl Brote, că a rînduit în privința răspîndirii?

Albini: Eu am rămas încă o lună de zile în Viena, în care timp nu m'am întîlnit cu dl Brote, căci dînsul era în Sibiu și în timpul acesta a venit Memorandul napoi.

Președintele: Este știut că Memorandul s'a răspîndit în Iunie, dar' când v'ați întîlnit cu Brote în luna August, ce hotăriri ați luat atunci cu privire la răspîndire?

Albini: Nici o hotărîre.

Președintele: D.-Voastră sînteți colaborator (redactor) la „Tribuna“?

Albini: Da, sînt întîiul colaborator.

Președintele: Ca atare v'ați întîlnit adeseori cu dl Brote în redacțiunea „Tribunei“, unde era și tipografia și locuința lui Brote. Trebuie să știți deci ce măsuri s'au luat în privința răspîndirii?

Albini: Știu atît, că în acel timp Memorandul s'a trimis în deosebite părți, dar' ce rîndueli deosebite s'au făcut — nu știu.

Președintele: Ce ați spus dlui Brote în privința traducerii Memorandului?

Albini: l-am spus înainte de toate, că comitetul a hotărît ca deputațiunea să ducă Memorandul Majestății Sale în ziua de 28 Maiu; aceasta pentru-ca d-sa să se îngrijască de pregătirea exemplarului ce trebuia dus. l-am mai spus că comitetul a hotărît să îndeplinească toate hotărîrile conferenței celei mari.

Președintele: Ce ați spus dlui Brote în privința tipăririi?

Albini: l-am spus, că comitetul a hotărît să îndeplinească toate hotărîrile conferenței celei mari.

Președintele: Ce a hotărît comitetul cu privire la termenul tipăririi?

Albini: În această privință comitetul n'a hotărît nimic pentru-că așteptam să vedem sfîrșitul deputațiunii trimise la Viena.

Președintele: Ați spus dlui Brote, că nu trebuia să se tipărească în acel timp?

Albini: N'aș pute zice că l-am spus să se tipărească atunci, sau să nu se tipărească.

Președintele: Ați spus dlui Brote ceva privitor la răspîndire?

Albini: Nu, și nici nu puteam face aceasta, pentru-că în privința răspîndirii comitetul n'a hotărît nimic.

Președintele: Aveți vre-o cunoștință în privința faptului, că dl Brote, contrar hotărîrilor luate în ședința din 25—26 Martie ar fi rînduit tipărirea și răspîndirea Memorandului?

Albini: Știu numai că pe când ne aflam în Viena, unii dintre membrii bătrîni ai comitetului au băgat vină dlui Brote pentru-că Memorandul a eșit în „Tribuna“ înainte de a fi fost predat Majestății Sale.

Președintele: Dl Brote a primit dela comitet împuternicire, ca să traducă, tipărească și răspîndească „Memorandul“. Așa se vede din declarațiunea scrisă de membrii comitetului.

Albini: În privința acestei declarațiuni am să spun că: pe timpul când s'a formulat această declarațiune, dl Brote era urmărit de judecătorie pentru „Memorand“. Și pentru cuvîntul, că comitetul n'a voit să se lăpede de a răspunde pentru Memorand alături cu dl Brote: i-a dat această declarațiune.

Judele Issekutz: Pare ca și cum ați voi să ziceți că tot ce s'a făcut, s'a făcut de dl Brote, și aceasta pentru-că Brote nu este de față.

Albini: Am fost cu totul rău înțeles, și declar sîrbătorește, că eu unul, atît pentru text, cât și pentru tipărire, cât și pentru răspîndire, deși răspîndirea personală n'am făcut-o, iau toată răspunderea. După tîlmăcirea vorbelor dlui Albini, se ridică ca să vorbească:

Dl Iuliu Coroian, care pe temeiul legii cere ca să se asculte în acest mare proces toți aceia care au luat parte, ca deputați, la Conferența națională din 1892, ca să se adeverească că marea adunare din 1892 a hotărît compunerea Memorandului, tipărirea, așternerea la Tron, traducerea în diferite limbi, publicarea și împărțirea lui.

Pentru-că acesta este un lucru atît de însemnat, cât dacă nu se va lumina treaba asta, nu se poate aduce hotărîre în proces! De aceea rog pe onoratul tribunal să binevoască a porunci ascultarea martorilor, pe care i-am numit. Dar' dacă din cauza mulțimii nu s'ar pute face în cursul pertractării, atunci vă rog a li-se da acușăilor dreptul ca să aducă mîne pe aceia, care se află în Cluj și care au luat parte la Conferența din 1892. Și anume: Emeric Pop, avocat în loc și Dr. Vasiliu Hosszu, profesor în Blaj. Roagă ascultarea acestor doi domni, înștiințînd totodată că pînă mîne va mai căuta și alții.

Cere mai departe ca să fie ascultați aci și astfel de bărbați, care să cuprind în deosebi, zi de zi, numai cu politica, cu dreptul public, cu diplomația, și anume să cheme eară pe care vor fi mai aproape pe cățiva.

Se ridică Dr. I. Rațiu, zicînd:

Onorat tribunal! Din parte-mi mă alătur la cererea dlui Coroian cu privire la ascultarea bărbaților de pricepere și a martorilor. Îndeosebi bărbaților specialiști (de pricepere în treaba asta) doresc să li-se pună mai multe întrebări însemnate, cărora să le deie răspuns; anume:

Noi în Memorand zicem că legile fundamentale (adecă cele mai de căpetenie, temeinice), asigură neatîrnarea Transilvaniei, legii pe care dl procuror nu le recunoaște, ear' dacă noi putem să le dovedim prin oameni pricepători și nepărtinitori, atunci pîra d-sale nu mai are temei. Drept aceea cer, ca prin oameni de pricepere la fel, să se arete, dacă legile fundamentale asigurază neatîrnarea acestei țeri? Da sau ba?

Noi zicem mai departe în Memorand, că neatîrnarea Transilvaniei a fost nimicită prin uniune într'o formă nedreaptă și contrară dreptului public.

Acum dl procuror zice, că noi prin asta am ataca puterea obligătoare a legii despre uniune.

De aceea aflu că e foarte de lipsă ca prin pricepători la fel să se dovedească dacă vorbele pe care le-am folosit noi în punctul acesta despre forma în care s'a făcut și aplicat legea uniunii: conțin adevăr sau nu? Da sau ba?

Altă întrebare care trebuie pusă pricepătorilor la fel, este: *dacă Transilvania, până la 1848 și până la 1865 a avut dieta sa proprie?* A doua: *dacă Transilvania, până la 1865, și-a avut guvernul seu propriu, cancelaria sa, dreptul de a numi slujbași de rang înalt etc.?* Dacă a avut dieta, guvernul, cancelaria sa, și dacă a avut drept să numească slujbași de rang înalt și în slujbele de jos, dacă toate acestea le-a avut, vă rog să se întrebă pricepătorii la fel; *că oare prin uniune și inaugurarea ei toate acestea nu s'au nimicit?*

Și încă o întrebare v'ăș ruga să le puneți. Dacă prin uniune ni-s'a vătămât dreptul public ardelenesc de care, în puterea legilor din 1863 ne bucurăm și noi Români: să spună pricepătorii dacă nu avem noi drept când zicem că *prin uniune nu numai că s'a nimicit neatinerea Transilvaniei, dar' s'a vătămât și dreptul public ardelenesc, care până atunci a fost în vigoare?* Prin dieta dela 1865 nu s'au scos din putere legile aduse în 1863, ear' când s'a conchemat dieta din 1865 legile aduse în 1863—64 erau în vigoare, prin urmare să spună pricepătorii, *dacă prin legea uniunii nu s'au vătămât drepturile Românilor asigurate prin legile din 1863 și 1864?* Da sau Ba?

După dl Rațiu a vorbit tot în treaba asta dl George Pop de Basești, alăturându-se la cererea de mai sus.

Dr. Lucaciu: Cer cuvântul pentru a aduce o mică lămurire. Mai întâiu rog pe onor. tribunal și curte cu jurați, ca în ceea ce privește ascultarea martorilor și a pricepătorilor să se dea loc acestei cereri. Pentru-că dl președ. a pus la fiecare acusat întrebarea, că a luat parte la ședința din 25 și 26 Martie 1892, în care s'a hotărât tipărirea și celelalte lucruri privitoare la Memorand. Noi ne-am făcut fașiunea în această privință, și acum dl procuror suprem vine și zice, că *toată acusa este întemeiată pe faptele acușăților servite în ședința din 25 și 26 Martie 1892.*

Eu doresc să știu: *Suntem acușăți noi ca oameni singuratici sau suntem acușăți corporativ (toți laolaltă)?* Pentru-că eu, Vasile Lucaciu, care stau pe banca acușăților, în ședința din 25 și 26 Martie nu am făcut nimic; dar' am făcut ca membru al comitetului îndeplinind hotărârile conferenței din 21 Ianuarie 1892. Aceasta a recunoscut-o și dl procuror.

Trebuie dar' să se lămurească lucrul și aceasta nu se poate face decât cu martori.

Procurorul zice, că suntem trași pe banca acușăților pentru faptele, care le-am servit în zilele de 25 și 26 Martie. Dar' noi nu am făcut alta, decât am îndeplinit porunca conferenței celei mari, și când d-sa zice aceasta, vreau să știu: *ne acasă pe noi singuratici, sau întreaga corporațiune este dată în judecată?* Trebuie lămurit lucrul acesta, peatru-că în acest proces, *despre care toate ziarele din țeară și străinătate, scriu sub numirea de »Procesul Memorandului«,* trebuie să se vadă bine, că *nu noi singuratici, ci ca aleșii poporului român și prin urmare, întreaga națiune română stă pe banca acușăților, și atunci procesul are cu totul altă înfățișare, alta e starea noastră, altul avântul, altul duhul pentru care ne luptăm.* Dl procuror vrea să întunece acest proces și să-l schimonosească. Una nu o poți face, dle procuror, ca să întuneci adevărul că *noi aici pe banca acușăților suntem adevărații înfățișători ai națiunii române!*

De aceea doresc și vă rog să se dea ascultare martorilor și să se cheme și pricepători la fel, pentru lămurirea acelor atât de însemnate întrebări.

După talmăcirea vorbirii părintelui Lucaciu, procurorul se încearcă a-i înfrânge dovezile, zicând în sfârșit de nou, că acușății nu stau aici ca membrii comitetului național, ci ca singuratici.

Au mai vorbit întru spriginirea aceleiași cereri domnii acușăți: *Rubin Pația, Dumitru Comșa, Dr. T. Mihali, și Mih. Veliciu.*

Președintele vestește că în ședința de mâine va aduce hotărârea tribunalului asupra acestei cereri.

Ziua a patruzprezecea.

Ședința de azi e liniștită, somnuroasă chiar. Timp îndelungat s'a cetit Memorandul ungurește. Sala mai goală ca ori-când. Doamne însă s'au dovedit: i azi foarte răbdătoare și credincioase cauzei.

Când a intrat Russu Șirianul în sală, par'că s'a umplut sala. O mișcare neobișnuită s'a stîrmit. Toți îl salutau cu semne, cu năframe; cei mai deaproape alergau să-i strîngă mâna și să-i zică un „bine ai venit“ celui-ee astăzi a eșit din temnițele ungurești, după o suferință de 6 luni de zile.

Ședința a fost deschisă la timpul obișnuit.

Drept început, președintele vestește că tribunalul a adus hotărâre asupra cererilor făcute de a se chema martori și pricepători la fel, și anume *toate cererile au fost respinse*, sub cuvânt că persoanele dorite ca martori n'au fost de față la ședințele comitetului, ear' cât pentru pricepători la fel, hotărârea zice că jurații încă sînt în stare să judece această cauză, ear' acușăților li-se dă privilegiu în decursul apărării să dovedească, ce doresc.

Coroian înștiințează recurs de nulitate în numele tuturor acușăților.

Președintele vestește că urmează cetirea »Memorandului« român și maghiar.

Coroian cere ca înainte de a se începe cetirea Memorandului să se cetească arătarea procurorului făcută întâia-dată contra dlui E. Brote, precum și cererea procuraturii de a se întinde cercetarea peste întregul comitet.

Președintele întreabă pe procuror dacă are să zică ceva față cu această cerere.

Procurorul se ridică buimăcit, se uită în toate părțile zăpăcit, întreabă mai pe președinte, mai pe dl Coroian ce are de făcut, deoare-ce dînsul nu știe ce s'a petrecut în sală, cere lămuriri dela președinte, primindu-le apoi se împotrivesc cererii.

Tribunalul hotărăște și dă loc cererii dlui Coroian. Președintele rînduiește cetirea scrisorilor acelor.

Din acestea, mai ales din al doua se vede apriat, că *comitetul este acusat ear' nu singuraticii, ceea-ce dl Coroian voia tocmai să arete.*

Se începe cetirea »Memorandului« în text maghiar, care durează dela oarele 12—2 p. m.

Ședința se închide la oarele 2 p. m., rămânând ca mâine să se cetească Memorandul în text român și se să rostască vorbirea de pîră a procurorului.

Drept semn al luării aminte cu care jurații urmăresc procesul, însemnăm că:

Președintele a rînduit cetirea Memorandului în textul maghiar. A dat câte un exemplar la fiecare dintre jurați. Aceasta pentru-ca jurații să fie cu deosebită luare aminte la conținutul textului maghiar. Când colo ce să vezi? În decursul cetirii, numai câțiva jurați erau cu luare aminte, ear' alții mai nepăsători, ear' *cinci dintre dînșii au dovedit o ușurință scârboasă și nevrednică de locul*

pe care s'au pus. Acești cini domni, sub tot timpul cetirii rîdeau, făceau schime, șoptiau între sine, arătau și amenințau spre acușăți, cu un cuvânt ca și niște băiețandri necopți, prin ce își descoperiau înainte judecata ascunsă în creerii lor stricați.

Înfurirea asupra tuturor a cetirii Memorandului a fost foarte mare.

Adevărurile cuprinse într'însul păreau că tună asupra șovinistilor descreețați și cu cât eșia la iveală puterea zdrobitoare a adevărului, cu atât mai virtos se reoglînda pe fețele numiților »jurați« pofta de răsbunare. **Răsbunare!** asupritorilor în procesul Memorandului și bravii noștri anteluptători cu fruntea senină priveau la acești băiețandri, care avea să-și răsbune în persoanele membrilor comitetului asupra adevărurilor neresturnate, ce se cuprind în Memorandul poporului român.

Ziua a cincisprezecea.

La începutul pertractării era sala aproape goală, încetul cu încetul însă se umplu mai ales cu doamne române.

Președintele deschide ședința, și ia spre știre lipsa domnului Septimiu Albini, care zace bolnav de friguri.

Președintele rînduiește cetirea »Memorandului« românesc. Terminându-se la oarele 9 și trei pătrare cetirea textului românesc, președintele pofteste pe procuror să-și țină vorbirea pîrtoare.

Dr. I. Rațiu: Domnule președinte, mă rog să binevoiți a-mi da cuvântul, am să fac câteva însemnări cu privire la...

Președintele: Fînd încheiată cercetarea pregătitoare, fîi detrag cuvântul.

Dr. Lucaciu: Dle președinte, ne rugăm să ne dai voe să...

Președintele (întreprîndu-l): Nu-ți iert să vorbești nimic!

Dr. Lucaciu: Dle președinte, nu lăsăm să fim chinuiți și redreptățiți...

Președintele: Te provoc să nu folosești astfel de cuvinte!

Dr. Lucaciu vrea să vorbească ceva; președintele nu-i iartă.

Coroian: Magnifice dle președinte!

Președintele: Mă țin de ce-am zis. Numai în decursul apărării puteți vorbi.

Dr. Lucaciu: Protestez în contra acestei porniri, care este o arzătoare vătămare a dreptului meu de apărare... Această terorizare...

Președintele: Atrag luarea aminte a dlui acusat că-i iau cuvântul. Nu-i mai iert să vorbească, are însă dreptul să se folosească de mijloacele legiuite.

Dr. Lucaciu: Încă odată protestăm în contra acestei vătămări (toți acușății se alătură).

D. Comșa: După fiecare cetire de scripture ni-s'a dat voe să vorbim, chiar ne-ați provocat să ne facem observările noastre...

Președintele: Băgați de seamă că voui fi silit să mă folosesc de dreptul de a vă aduce la ordine și provoc totodată pe dl procuror să-și înceapă odată vorbirea.

Procurorul Vita Sándor se ridică atunci, și își începe vorbirea într'un glas slab, fără nici o frumșeță, și declamă-declamă la verzi și uscate ungurești, vreme de aproape un cias. Zice că cu cuprînsul Memorandului, în care sînt înșirate foarte multe plângeri toate nedrepte, nu se va ocupa, pentru-că nu acele sînt substratul procesului de față, ci va vorbi ceva numai despre părțile cari vătămă de-a dreptul legile. Anume nu-i place d-sale că în Memorand se zice că Ardealul a fost contopit în Ungaria pe nedrept, devreme-ce Ro-

mâinii n'au luat parte la dieta din Cluj dela 1848 și 1867, care a hotărât contopirea de tot, și zice că prin aceasta se vatămă legea despre „uniune“ (împreunare). Dacă mai marii statului (Ungurii) recunosc uniunea de legiuită, ar trebui să o recunoască și toți cetățenii. Că neatrnarea Ardealului a fost chezeșuită de legi până la anii ziși, e adevărat, dar, zice dl procuror, nu știu oare autorii Memorandului, că nu este lege omească care se nu se poată schimba? Ear' dieta Ardeleană (stătătoare numai din Unguri și Săcui) dela 1848 a fost, după știrea d-sale, în drept să nimicească neatrnarea Ardealului (pe care o avuse peste o mie de ani).

Prin Memorand se vatămă puterea obligătoare a acelei legi aduse de zisa dietă, și acesta e un lucru „primejdios“!

Căci dacă ne gândim la urmările ce ar isvorî mai curând sau mai târziu din defacerea uniunii și în părțile ardeleni, redarea neatrnării, și dacă ne gândim aceea că ce 'i-a îndemnat pe acușai să pornească lupta după această neatrnare, vom afla, că au avut în vedere mai ales răsturnarea stăpânirii maghiare, în Ardeal, și ridicarea de asupra a celei române.

Dar' ori cu ce scop s'ar fi atacat legea de uniune în puterea ei îndatoritoare și ori-cât de potrivnică legilor ar fi stăruința aceasta, până când acest atac, această stăruință nu a trecut în așitare, până când aceasta a rămas în marginile dreptului de apelare, ce 'i-se cuvine fiecărui cetățean, până atunci acușaii nici nu au fost de a se trage la răspundere.

Acușaii însă n'au rămas între marginile acestea, ci mai mulți dintre dînșii, cari au luat parte în ședința comitetului partidului național român, din 25—26 Martie 1892, au făcut acolo „Memorandul“, au hotărât tipărirea aceluia în limba maghiară, germană, română, precum și franceză și italiană și răspândirea „Memorandului“ și au și îndeplinit hotărârea aceasta adusă.

Aci apoi s'a pornit așitarea prin care acușaii au voit să clătine credința față cu legile, s'au străduit a clătina onorul și supunerea față cu o lege foarte însemnată, ear' prin aceasta s'au isbit de interesele (trebuințele) de viață a „ideii de stat maghiar“, (sub idee de stat maghiar înțelegând Ungurii dorința de a vedea odată această țeară prefăcută într'o țeară curat unguască, fără altă limbă și lege!)

De aceea, zice procurorul, interese (soco-tințe) mai înalte de stat național maghiar, și de drept, de o potrivă cer, ca niște fapte cu scopuri atât de „primejdioase“ să 'și aște „răsplata“ lor!

Pentru aceea Vă rog, onorați dñi jurați, ca să roștiți asupra acușaiilor cuvântul „vinovați!“

Președintele îndrumă pe tălmăciu să traducă românește vorbirea. Urmează o traducere dinrte cele mai prăpădite, care nu redă nici înțelesul vorbirii.

După sfârșirea traducerii declară președintele că se va trece la vorbirile de apărare. Roagă însă pe acușai să nu se abată dela obiect, căci la din contră, ar fi silit să 'i întrerupă. Se dă cuvânt întâiu dlui Dr. Ioan Rațiu.

Dr. Rațiu se ridică și, liniștit, cu ton sârbătoresc și puternic, cetește în numele seu și al soșilor sei acușai, următoarea declarațiune:

Declarațiunea Comitetului.

»Membrii comitetului partidului național român din Transilvania și Ungaria, care stau pe banca acușaiilor »înaintea curții cu jurați din Cluj, declară »după cetirea textului român al Memorandului împricinat, că:

1. »Sustînând întru toate hotărârile »luate de adunările generale ale partidului național, ținute în Sibiu la anii »1881, 1884, 1887, 1890, 1892, 1893, »— primesc răspunderea pentru acele »hotărâri socotindu-le întru toate de ale »sale.

2. »Ce se ține de, »Memorand«, noi »am stat dintru început și stăm și astăzi, pe temeiul hotărârilor conferențelor »naționale, care în chip lămurit au dat »îndrumările lor în această privință, și »anume în 1892 s'a hotărât ca Memorandul să se aștearnă la Înaltul Tron, »fără amînare, ceea-ce s'a și făcut.

3. »Representanții (trimișii) alegătorilor români din Transilvania și Ungaria, »întruniți în conferență națională în »Sibiu, la 23—24 Iulie 1893, au votat »următoarea rezoluțiune că: conferența »generală declară de al seu Memorandul depus în Iunie 1892 în cancelaria »Maiestății Sale, încuviințează pașii așternerii lui și cu viudă mulțumită și »pe deplin întărește lucrarea acestui comitet.

»Prin urmare, noi, membrii comitetului, ca împuterniciți ai partidului național român, primim cu toții răspunderea pentru acest Memorand depus »în 1 Iunie 1892 în cancelaria Maiestății »Sale.

4. »Deoarece conferențele generale »române naționale numite au rînduit și »publicarea și răspândirea Memorandului pentru înștiințarea publicului din »țeară și din străinătate, deși publicarea »și răspândirea lui s'a făcut înainte de »terminul socotit de comitetul național, »ca împuterniciți ai conferențelor generale naționale, nu putem decât să »încuviințăm publicarea și răspândirea »lui și, prin urmare, primim cu toții »răspunderea și în privința aceasta.

»Cetindu-se întreg cuprinsul »Memorandului, împreună cu părțile împricinate în toată întregitatea lor, ținem »să se însemneze următoarele:

a) »că în cursul cercetărilor pregătitoare a procesului nu s'a cetit »acușaiilor nici întreg Memorandul în »criminat, nici măcar părțile încriminate »din el;

b) »că nici în cursul pertractării »de față nu s'au cetit în întregitatea »lor părțile împricinate, ci numai unele »ziceri ciontate.

c) »că scrisoarea pîritoare și prin »urmare părțile pîrite n'au fost cetite »în românește, deși acușaii au cerut

»aceasta, așa încât noi acușaii am fost »siliți a cere să se însemne aici, în »fața tribunalului, că între tradncerea »oficială și între textul românesc împricinat sunt deosebiri însemnate;

d) »că prin urmare până la sfârșitul cercetărilor n'am avut putință de »a afla dacă textul împricinat este ori »nu întru toate același cu textul original al Memorandului;

»Acum însă în vremea dela sfârșitul întrebărilor și până în clipa de »față, am ajuns în stare de a putea afla »că textul român împricinat este tocmai »pe tocmai același cu textul original »pe care noi 'l-am depus în cancelaria »Maiestății Sale și așa fiind, declarăm »că primim cu toții răspunderea pentru »tot cuprinsul Memorandului împricinat.

Onorabilă Curte!

Domnilor jurați!

»Memorandul, pentru a cărui »publicare și răspândire suntem trași »ca niște făcători de rele înainte acestei »bare judecătorești, nu cuprinde, precum »v'ați putut încredința, decât plângerile »poporului român, care ne-a trimis pe »noi, ca să cerem scutul Tronului pentru drepturile lui nesocotite și călcate »în picioare.

»Ceea-ce ne-a silit pe noi și pe »întregul popor român, ca să facem »acest pas, este faptul, că atât păzirea »legilor cât și guvernul ne-a adus la »credința neștrămutată, că în fața lor »pentru noi vorbă de dreptate nu »poate fi.

»Zadarnice au fost toate făgăduințele ce s'au dat în repețite rînduri »pentru ținerea drepturilor noastre naționale! Înzadar am încercat toate »formele și mijloacele legiuite! Înzadar »ne-am plâns la toți cei chemați ai »șerii!

»Au fost declarat rășboiu de potopire limbii și naționalității noastre.

»Nu ne mai rămăsese dar, decât »această singură cale a apelului la Capul »statului și la judecata lumii civilizate.

»Față cu acest document, care nu »conține, decât curatul adevăr și este »icoana credincioasă a suferințelor și »nedreptăților de veacuri, ce le îndură »poporul român din Transilvania și »Ungaria, trebuia, ca stăpânirea ori »să se desvinovățească, ori să 'și rășbune.

»Desvinovățirea nu era cu putință, »a ales calea rășbunării!

»Ne-a împedecat să ajungem la »Tron și acum ne supune judecării »acelora, contra cărora ne-am plâns.

»Ceea-ce se discută aici, Domnilor, »este însași viețuirea poporului român.

»Existența unui popor nu se discută, se arată!

»De aceea nu ne e în gând, să venim înaintea D.-Voastre să dovedim că avem dreptul la viețuire.

»Într-o asemenea întrebare nu ne putem apăra în fața D.-Voastre, nu putem, decât să acuzăm (pîrim) în fața lumii civilizate chipul asupritor, care tinde să ne răpească ceea-ce un popor are mai scump: Legea și Limba!

»De aceea nu mai sîntem aici acușați, sîntem acusatori.

»Ca persoane nu avem ce căuta înaintea acestei curți cu jurați, fiindcă noi am lucrat numai ca imputerniciți ai poporului român, și un popor întreg nu se poate trage la bara judecătorească.

»Plîngerile poporului român nu pot fi judecate de un juriu ales maghiar, care este și judecător și parte (în pîră).

»De aceea nu este de vrednicia poporului român de a se apăra în fața juriului din Cluj! Într-adevăr, aceasta e o întrebare politică și de stat, care isvorește dintr-un proces de veacuri între națiunea maghiară și baștinașa națiune română. De judecată dar' nu poate fi vorba! Ne puteți osândi — ca singuratici, nu ne puteți însă judeca ca imputerniciți ai poporului.

»De altfel ați înțeles și D.-Voastră, că aici nu poate fi vorba de drept, ci numai de forță (puterea pumnului). Lucrul acesta nici nu ați mai încercat să-l ascundeți, căci ați nesocotit pînă și formele legale cele mai de lipsă care se țin chiar și pentru criminali înaintea curților cu jurați. Lumea va auzi cu uimire, că s'au putut judeca niște oameni de cătră o instanță judecătorească, fără-ca să poată avea măcar apărători.

»Ați spus-o sus și tare, că forța (puterea pumnului), birue dreptul, și nici că ați mai căutat să ascundeți în fața lumii aceea, ce nu mai e judecată, ci stirpire.

»Să nu ne cereți dar' nouă să fățărăm o apărare în această fățărare de proces. Au fost siliți prin violență și batjocuri apărătorii noștri să se depărteze. S'a așîțat prin presă opinia publică maghiară, înfățișată prin juriul din Cluj, în contra noastră și a întregului popor român. Am fost chinuți și aici, cum am fost totdeauna și cum sîntem în toate de când am arătat lumii asupririle, ce le îndurăm. Mai poate fi dar' vorba aici de judecată, de apărare? Nu! Faceți ce vă ține!

»Nevinovați sîntem, dar' Domnia Voastră sînteți stăpîni pe trupurile noastre, nu însă și pe conștiința noastră cu care în această cauză este una

conștiința națională a poporului român. Dacă nu sînteți D.-Voastră chemați să ne judecați, este însă un alt tribunal mai mare, mai luminat și de sigur mai nepărtinitor, care ne va judeca pe toți: e tribunalul lumii civilizate, care Vă va osândi odată mai mult și mai aspru, decât V'a osândit pînă acum.

»Prin duhul neîngăduirii, printr-un fanatism de rasă fără seamăn în Europa, osândindu-ne, veți isbuti numai ca să dovedeți lumii, că Maghiarii sînt un ton rău-sunător (abătător) în mijlocul popoarelor luminate.

»Declar prin urmare, în numele meu și al tuturor colegilor mei acușați, că pentru cuvintele arătate, nu ne putem apăra!

După această declarațiune a comitetului întreg făcută prin rostul dlui Dr. Rațiu, Românii izbucnesc în puternice strigăte de »Să trăiască«. Președintele sună îndelungat clopoțelul și provoacă pe comisarii de poliție ca să țină rîndueală și să îndepărteze pe lărmuitori. Făcându-se liniște, toți acușaii ridicându-se în picioare declară că se alătură la declarațiunea dlui Dr. Rațiu.

Președintele poartă pe procuror să zică ce are de zis la declarațiunea dlui Dr. Rațiu.

Procurorul zăpăcit de zdrobitoarele cuvinte ale declarației, se ridică și se pune pe tăgăduite, și tăgăduiește — tăgăduiește pe rînd toate zisele declarației. Că nu-i drept că apărarea ar fi fost împedată, că apărătorii numai de îndărătnici au părăsit-o; că jurații numai din întemplantă sînt toți Unguri, deși sînt în Cluj și jurați români; că acușaii nu-i drept că ar fi înfățișătorii și imputerniciții poporului român — și așa mai departe, tăgăduiește — tăgăduiește toate, fără a pute și arăta că nu-i așa precum în declarație s'a zis.

Încetînd procurorul, presidentul roagă încă odată pe acușaii ca în folosul lor bine înțeles să nu se lapede de dreptul de apărare.

Acușaii declară, că fiindu-le făcută apărarea peste puțină nu se pot folosi de acest drept, căci știu că nu-l pot folosi cum se cade.

Președintele întreabă pe procuror, că ce propunere face privitor la dl Septimiu Albini, care nu e de față la pertractare?

Procurorul cere să se adeverească prin medicul tribunalului starea sănătății dlui Albini, și dacă dl Albini nici mâine nu poate veni la pertractare, cere să se amîne față cu acest acusat pertractarea pînă la însănătoșare.

Kerekes, medicul tribunalului, după ce a cercetat pe dl Albini vestește că nu va pute veni nici pînă mâine. Astfel față cu dl Septimiu Albini, pertractarea înceală și se va sfîrși numai după-ce se va fi însănătoșat.

Se ridică ședința, vestindu-se următoarea pe mâine dimineață.

Ziua a șeseprezecea.

Ședința din această zi a fost din seamă afară scurtă. Dimineața pe la 7 ciasuri, era mulțime mare de public înaintea »Redutei«. Galeriile (foișoarele, locuri de privit de sus, cum sînt »corurile« în biserici), care în toată ziua se umpleau cu doamne și domnișoare române, au fost azi închise, drept pedeapsă pentru-că ieri au strigat »să trăiască« după

declarațiile dumnezeiești ale Comitetului. Înzadar s'a cerut slobozirea lor, președintele tribunalului nu și nu.

S'a deschis ședința la 8^{1/2}. S'au statorit cheltuelile tălmăcilor, a stenografilor (scriitori repezi) și ale sălii de pertractare. Și s'a închis earăși ședința, avînd ca mâine să se sfătuească jurații, să-și deie părerea, ear' pe temeiul părerii lor, tribunalul să aducă judecata.

Pentru cetitorii noștri dela sate, care n'ar fi înțelegînd încă cum într-un »proces de presă« se vorbește și de »jurați« și de »tribunal«, și n'ar fi putînd face deosebire curată între acestia, — dăm lămurirea următoare:

»Procesele de presă« (pentru tipărituri, ca cărți ori ca foi) nu se socotesc tocmai într-un rînd cu a făcătorilor de rele, ci ca ceva unde numai cu mintea și cu duhul ai greșit, pentru ceea-ce nici pedeapsa cu care se pedepsesc, nu e temniță de rînd, ci »închisoare de stat«, ceva mai cinstită, mai ușoară.

Nici judecătorii pentru astfel de procese, nu sînt așa multe ca celelalte judecătorii, ci mai rare. Așa pentru Ardeal e una singură, cea din Cluj, care mai nainte cu 8—9 ani era în Sibiu, de unde a fost strămutată, fiind Sibiuul prea puțin unghuresc.

Judecător în această »judecătorie« poate fi fiecare cetățean nepătat al orașului în care e dat să fie, și se zice »jurat«, ear' judecătoria »curte cu jurați«.

Procurorul, care are să supravegheze tot ce se tipărește, cărți și foi, în cercul curții lui cu jurați, dacă nu-i place ceva ce s'a tipărit undeva, face arătare la tribunalul de rînd, (cel care judecă și în alte pîre), și roagă pe președinte ca în o zi oare-care să pertracteze cutare și cutare »proces de presă« pentru tipăritura cutare.

Președintele fixează ziua, și ia lîngă sine în ziua numită doi judecători de-ai tribunalului și un notar, apoi pe aceeași zi chiamă laolaltă pe 36 de »jurați« cetățeni ai orașului. Adunându-se se alege din ei numai 12 prin sorți, care au să stea acolo, ear' ceilalți se lasă acasă.

Președintele cu cei doi judecători ai sei și cu notarul formează așa numitul »tribunal« ear' cei 12 jurați »curtea cu jurați«, și toți laolaltă, tribunal și curtea cu jurați, se numesc »judecătoria de presă«.

Cei 12 »jurați« sînt chemați să asculte pertractarea în care procurorul figurează ca pîrîtor, și la sfîrșitul ei, sfătuiindu-se, ca cetățeni au să judece asupra semenilor lor cetățeni, dacă prin ceea-ce au tipărit s'au făcut ori nu vinovați de ceva (de așîțare ori vătămare de legi și altele).

Dreptul lor numai pînă aci se întinde, să zică: sînt vinovați! concetățenii noștri, ori: nu sînt vinovați!

Pe temeiul zisei lor („verdictului“ lor) „tribunalul“ are apoi să aducă judecata asupra pîritului ori pîrîților, croindu-le pedeapsa potrivit legilor.

Dacă jurații zic despre cei pîriți că „nu sînt vinovați“, atunci „tribunalul“ nu mai are putere a-și pedepsi, ci trebuie să-l lase slobozi:

Aceasta e întocmirea „judecătorilor de presă“.

Ziua a șeptesprecea și cea din urmă.

Scriem aceste rînduri în ziua judecării, când inimile noastre sînt pătrunse în adîncul lor de marea și sfînta cauză a poporului român prigonit de veacuri, și stau mai presus de nevoile zilnice și așteaptă cu cea mai desevîrșită liniște osînda ce o va dicta neîngăduința națională și destrăbălutul șovinism al contrariilor nostri politici.

O mișcare neobicinuită s'a văzut astăzi înaintea „Redutei“, care 17 zile de-arîndul a răsunit de acușele unora și de bărbăteasca înfruntare a altora.

Încă pe la 7 oare dimineața publicul curgea spre sala de pertractare. Întrarea „Redutei“ dinspre stradă avea pază îndoită. Când au sunat oarele 8, o mare mulțime de Români, bărbați și femei voiau să între pe portile Redutei. Însă se putea oare ca șovinismul să nu-și arete colții, tocmai în această zi? **Doamnele române, — soțiile acușătorilor, — au fost respinse cu sîlbătăcie și nu li-s'a dat intrare.**

La intrările sale de pertractare stăteau doisprezece gendarmi cu baioneta trasă și în paradă.

Curînd sala de pertractare era desevîrșit îndesată de public român și maghiar.

Foișoarele cu desevîrșire goale, căci intrările lor erau închise încă de alaltăieri.

Președintele deschizînd ședința, schițează întreaga pertractare de până acum, apoi cetește întrebările care se vor pune juraților și la care ei au să răspundă. Provoacă apoi juriul să se retragă pentru aducerea „verdictului“ (părerii sale) atrăgîndu-le luarea aminte asupra însemnătății cauzei ce li-se dă spre judecată.

La 11 oare și 15 minute, sala era îndesuită foarte de public, care aștepta cu mare încordare „verdictul“. Peste 5 minute cei 12 jurați vin în sală, ear' unul dintre ei (Dr. Verner Rezső) cetește următorul verdict:

La întrebarea 1. Dacă sînt încredințați jurații în sufletul lor că părțile împincinate în Memorand cuprînd atacarea puterii obligatoare a legii, și dacă prin aceasta s'a sevîrșit afîșare contra legii, — Răspund: 12 da.

2. Conlucrat-a Dr. I. Rațiu la răspîndirea Memorandului? Răsp.: 10 da, 2 nu.

3. Vinovat e Dr. I. Rațiu de fapta cuprîns în §. 173 al codicelui penal sevîrșită pe calea tipăririi și răspîndirii? 10 da, 2 nu.

4. Conlucrat-a G. Pop de Băsești la răspîndire? Răspuns: 12 da.

5. Vinovat este? Răsp.: 12 da.

6. Conlucrat-a Vasile Lucaciu? 12 da.

7. Vinovat este: 11 da, 1 nu.

8. Conlucrat-a D. Comșa? 12 da.

9. Vinovat este? Răsp.: 12 da.

10. Conlucrat-a D. P. Barciannu: 12 da.

11. Vinovat este? 11 da, 1 nu.

12. Conlucrat-a N. Cristea? 12 da.

13. Vinovat este? Răsp.: 10 da, 2 nu.

14. Conlucrat-a Iul. Coroian? 12 da.

15. Vinovat este? 11 da, 1 nu.

16. Conlucrat-a Patriciu Barbu? Răspuns 11 da, 1 nu.

17. Vinovat este? 10 da, 2 nu.

18. Conlucrat-a T. Mihali? 12 da.

19. Vinovat este? Răsp.: 12 da.

20. Conlucrat-a A. Suciuc? 8 da, 4 nu.

21. Vinovat este? Răsp.: 12 da.

22. Conlucrat-a Mih. Veliciuc? 12 da.

23. Vinovat este? Răsp.: 12 da.

24. Conlucrat-a Rubin Pațiu? 12 da.

25. Vinovat este? Răsp.: 12 da.

26. Conlucrat-a Bas. Rațiu? Răspuns: 7 da, 5 nu.

27. Vinovat este? 4 da, 8 nu.

28. Conlucrat-a G. Domide? 12 da.

29. Vinovat este? Răsp.: 12 da.

30. Conlucrat-a Nicolae Roman? Răspuns: 8 da, 4 nu.

31. Vinovat este? 3 da, 9 nu.

32. Conlucrat-a Ioan Muntean? Răspuns: 7 da, 5 nu.

33. Vinovat este? 1 da, 11 nu.

34. Conlucrat-a Dionisiu Roman? Răspuns: 11 da, 1 nu.

35. Vinovat este? 7 da, 5 nu.

36. Conlucrat-a Ioan Duma? Răspuns: 4 da, 8 nu.

37. Vinovat este? 1 da, 11 nu.

Pe basa verdictului adus, președintele vestește că B. Rațiu, vicarul Făgărașului, N. Roman, Ioan Muntean și Ioan Duma se declară și din partea tribunalului de nevinovați.

Președintele roagă apoi pe procuror să-și facă propunerea de pedeapsă față cu acușătorii declarați de vinovați.

Procurorul zice, că afară de P. Barbu și Dionisiu Roman, care au făcut răspîndirea în măsură mai mică nu află față cu ceilalți acușatori cuvinte ușurătoare, și roagă tribunalul ca să stabilească pedeapsa pentru ei mai sus de măsura mijlocie, ear' față cu dl Barbu și Dionisie Roman mai jos de măsura mijlocie. Mai departe sentința ajunsă la valoare de drept să o publice acușătorii pe cheltuelile lor în ziarele: „Tribuna“, „Gazeta Transilvaniei“, „Dreptatea“, „Foia Poporului“, „Telegraful Român“, (în limba română) apoi în „Kolozsvár“, „Ellenzék“, „Erdélyi Híradó“, „Budapesti Hírlap“, „Magyar Hírlap“, „Pester Lloyd“, și „Pesti Napló“. În fine acușătorii să fie osîndiți la plătirea cheltuelilor de pîră.

Notarul Balázs Elemér cetește suma cheltuelilor statorite în sumă de **3238 fl. și 63 cr.**

După acestea președintele vestește, că tribunalul va publica judecata la oarele 4½ d. am., ear' până atunci ședința se ridică la oarele 2 și 10 minute.

Publicarea judecării.

La oarele 4½ ședința se deschide de cătră președintele, de față fiind toți acușătorii și o mare mulțime de public, pe care sala de pertractare abia îl putea cuprinde.

Clipita aceasta mare, nespuse de mare, lăntuia inimile și sufletele tuturor. Pe fețele acușătorilor se reoglînda seninătatea sufletului, conștiința desevîrșitei nevinovății și bărbăția și liniștea inimii, singura călăuză în vremurile mari și hotărîtoare ale vieții noastre.

Ear' noi care îi priviam, stăpîniți am fost de un singur gând, de o singură simțire și de nestrămutata credință, că mare, dreaptă și sfîntă este cauza pentru care ei vor să se jertfească.

Fiind la oarele 4 și 35 minute, președintele publică „judecata“, că pe basa verdictului curții cu jurați, tribunalul din Cluj a

adus osînda ce se vede pe pagina întăiu a foi noastre.

Drept spriginire a judecării pentru toți acușătorii, tribunalul a socotit cultura și starea socială, ear' îndeosebi pentru a Dr. I. Rațiu aceea, că d-sa a fost președinte al comitetului național, și ca atare a trebuit să aibă știre despre toate hotărîrile comitetului; asemenea s'a luat ca cuvînt îngreunător, pentru dl D. Comșa că e secretar al comitetului. Pentru părintele Lucaciu pe lîngă că e preot și secretar al comitetului, tribunalul 'i-a mai încărcat ceva, care mai lămurit decât ori-ce dovadă a arîtat, **că nu pentru răspîndirea Memorandului sînt conducătorii politici ai poporului român osîndiți, ci pentru ținuta și străduințele politice ale Românilor.**

Acest cuvînt adus înainte întru spriginirea greutății judecării este împregiurarea, că părintele Lucaciu „a fost care acărmit întreagă mișcarea“. Nu începe îndoială, că în această mărturisire tribunalul a fost drept și a nimerit. În contra cuvîntului adus drept ușurare a judecării față cu G. Pop de Băsești, că adevărat d-sa în decursul pertractării ar fi arîtat răbdare și cîință, dl George Pop de Băsești, vătîmat în caracterul seu de bărbat, s'a sculat să protesteze după tîlmăcirea sentinței, dar' președintele 'i-a tăiat cuvîntul și n'a voit să-și deie privilegii să-și apere bărbăția batjocorită. După publicarea sentinței publicul a izbucnit în puternic strigări de să trîească la adresa iubiților osîndiți, care cu capul sus și cu zimbetul învingerii morale (duhovnicești) în față, au părăsit sala percurgînd în mijlocul mulțimii stradele încungiurate de poliție. **Sosînd la hotel „Hungaria“ doamnele române care erau în ferestri 'i-au primit întocmai ca și le ameazi, cu o adevărată ploaie de flori naturale, semnul însuflețirii lor ne-veștejite.**

Astfel s'a sfîrșit „procesul Memorandului“, cel puțin în sala redutei orașenești din Cluj.

Sporesc sorții nostri!

Osînda dela Cluj, a făcut luptei neamului nostru mult bine. Protrivnicii nostri 'și-au perdat și-și vor perde și pretenia pe care o mai aveau în lume. Dovadă următoarele vești. Din Roma se telegrafează:

ROMA, 28 Maiu n. La sfîrșitul ședinței de astăzi a dietei, deputatul Imbriani a întrebat pe ministrul-președinte Crispi și pe ministrul de externe Blanc, că au de gînd se pornească o lucrare pentru scutirea drepturilor naționale încălcate ale popoarelor de viță latină din Austro-Ungaria? Crispi a zis că nu poate răspunde la această întrebare. Atunci Imbriani strigă: „Un țipet de durere străbate din Cluj până la noi! Dela dieta italiană trebuie să pornească un protest sîrbătoresc și cuvînte de dragoste și încurajare în favorul acelor popoare, care luptă pentru libertate!“

*

E mult aceasta: Când în dietele țerilor străine se vorbește despre noi, e semn că oamenii drepti sînt încîrbiți până dincolo de isprăvile ungurești!

Liga franceză.

Lupta română pentru libertate a câștigat prieteni cum n'a mai avut. Fruntașii vieții publice din Franca cu cei mai aleși bărbați și învățați ai Parisului, s'au întrunit într'o Ligă, cu scop de a susține pe Români și a lucra într'una întru sprijinirea cauzei române.

În fruntea acestor mari bărbați stă dl Iules Simon, unul dintre cei mai iubți bărbați mari ai Terii-Franțuzești și ai Europei întregi. Secretari a luat pe lângă sine pe domnii: George Moroianu, președintele Ligii române din Paris, Ocdșanu și Cantili. Prin conferențe, prin articoli ce se vor scrie în cele mai mari for franceze, ei au de gând ca în folosul omenimii și pentru a cruța Europa de rușinea, ca în mijlocul ei niște nebleznici să batjocoarească ideile de liberalism și frăție, — vor căuta nu numai să susțină cauza română, dar' să arete și însemnătatea ei pentru întreaga politică europeană.

Dl. Ioan Russu Șirianu

scăpând săptămâna trecută din temniță, pe când încă se aflau în Cluj foarte mulți Români din privilegiul procesului Memorandului, a fost cu foarte mare însuflețire salutat pe picior liber. Astfel încă în seara scăpării, studenții universitari aflători în Cluj, au pregătit în onoarea d-sale o cină la care au luat parte mulți domni, mai ales tineri. Fiind dl Russu omul care mai întâiu și mai puternic a făcut legătură cu poporul prin „Foaia Poporului“ la cina asta s'au dat cele mai populare mâncări românești, anume două: 1. *mămăligă* cu lapte. 2. *topșă* (mămăligă cu brânză). A urmat apoi vin, voce bună, vorbiri însuflețite.

Dl Russu a primit și o mulțime de felicitări pe cale telegrafică și în scris. Studenții din Viena 'i-au trimis următoarea adresă:

Iubite!

Tinerimea universitară română din Viena cu bucurie și iubire Te salută martir al neamului român, în momentul când redat libertății ești.

Te admirăm, atlet al convingerii.

Să trăești! Nazdar!

Viena, 23 Maiu 1894.

Drd. N. Comșa, Drd. Virgil Todescu, Drd. Ieronim T. Tătar, Octavian Proștean, A. Crăciunescu, stud. med., Drd. Victor Colceriu, Drd. George I. Anca, Pavel Blahn, Slovacul care te-a cercetat în temnița din Cluj, Alexandru Borza, Drd. Al. Fodor, Valeriu Iovanescu, stud. med., Eugen Solomon, stud. med., Drd. med. Tit Liviu Tilea, A. Vaida.

Dela Cluj — spre casă,

Cale de învingere a fost mergerea comitetului nostru național spre Cluj, tot cale de învingere a fost și întoarcerea lui spre casă pe deosebitele linii ale drumului de fer.

Cu toate-că plecarea lui nu era de mai nainte vestită, aproape la toate gările, țerani români îmbrăcați de sərbătoare și cu flori în mână, așteptau sosirea trenului. A fost însă poporul pretutindenea oprit să intre în gară și nu putea decât din depărtare să-și arete iubirea pentru osândiții sei.

La gara din *Copșa-mică*, se aștepta de donă zile sosirea lor de cătră cărturari și țerani, și aci li-s'a predat un frumos buchet de flori naturale cu pauglică tricolor, de gentila domnișoară *Elena Moldovan*, fiica dlui protopop din Mediaș. Poporul însă, în număr de vre-o câteva sute, și aici a fost oprit de parte de gară.

Pe linia dela Copșa spre Sibiu la *Agârbicium* și *Șeica-mare* mai multe sute de țerani, în frunte cu preoții și fruntașii lor așteptau pe condamnați. La sosirea trenului sunau clopotele bisericilor române, ear' poporul a cântat „*Deșteaptă-te Române*“, în vreme-ce femeile și fetele aruncau flori în cupeul ce ducea pe osândiți.

În *Ocna-Sibiului*, toți Români în frunte cu preoții au eșit întru întimpinarea trenului și cântând „*Deșteaptă-te Române*“ și strigând „*să trăească*“ se imbulziau cu flori spre tren, aruncându-le în cupeul scumpilor bărbați.

Gendarmii aici însă s'au întrecut înșiși pe sine în brutalitate! Ei aici au tras și vre-o câteva focuri în mulțime!

În *Sibiu* peste 3000 de oameni erau la gară așteptând trenul. În curtea trenului însă n'au putut intra, numai afară unde așteptau trăsurile. Au sosit domnii *Nicolau Cristea*, *Dr. D. P. Barcianu*, *Demetriu Comșa* și *Septimiu Albini*. La ivirea d-lor, au izbucnit marea de lume în strigăte de „*să trăească*“ și „*bine ați venit*“, cât să sguđuia vèzduhul. Între nesfârșite strigări au fost însoțiți până în mijlocul orașului.

După ameazi a fost apoi mare adunare de inteligenți și popor venit în mare număr și din satele vecine. Aici publicul s'a așezat la mese, ear' musica a început a cânta mereu cântece naționale române.

S'a trimis o deputație de preoți și țerani după scumpii nostri bărbați, să-și poștească a veni, să fie încă o oară două în mijlocul iubitorului popor. *Dl Sept. Albini*, bolnav fiind n'a putut veni, ear' dl *Dr. D. P. Barcianu* plecase deloc la *Rășinari*. A venit însă *Părintele asesor Cristea* și dl profesor *Comșa*. Ivirea lor în mijlocul poporului a stîrnit o colosală furtună de aplause și strigăte de „*să trăească*“ fără de sfîrșit. S'au bucurat scumpii nostri de această arătare de dragoste și au mulțumit mișcați.

S'au ținut și vorbiri pacinice, despre bună-înțelegere între popoare; despre înaintarea bunei stări a poporului, despre înfrățirea Românilor cu Slovacii și celelalte națiuni apăsate, și altele.

Au vorbit iubiiții nostri osândiți *Cristea* și *Comșa*, câțiva țerani, între care dl *G. Grecu* din Porcești, apoi domnii *Toma Simtion*, meseriaș din Sibiu și dl *I. Dolean*, redactor la „*Tribuna*“. Dar' mare însuflețire a stîrnit prin vorbirile sale mai ales dl *Gustav Augustini*, redactor la „*Tribuna*“, despre înfrățirea româno-slovacă, d-sa însuși fiind Slovac. Însuflețite de multă dragoste arătată față de neamul nostru de dl Augustini, femeile mese-

rieșilor români din Sibiu 'i-au predat deloc un buchet de flori cu frunză (panglică) națională, de care mult s'a bucurat dl Augustini și frumos li-a mulțumit. Dăruitoarele au fost: doamnele *Alexandrina Gabor*, *Maria Gabor* și *Maria Sandi*.

S'a și cântat la această frumoasă petrecere. Corul meseriașilor din Sibiu ni-a cântat „*Doina lui Lucaciu*“, care a înduioșat mult pe toți și „*Răpirea Basarabiei*“.

Cu multă plăcere a fost ascultată d-soara *Eugenia Grecu*, care a cântat singră „*Pândă când frate-ardelene!*“ d-sa a fost viu aplaudată. Ne-am depărtat toți mulțumiți și plini de însuflețire și de dragoste pentru scumpii nostri conducători naționali și vrednicul nostru popor.

Mercuri, în 18/30 Maiu, cu trenul dela 2 oare, a sosit în Sibiu și iubitul președinte al partidului, dl *Dr. Ioan Rațiu* însoțit de stimabila doamnă *Emilia Rațiu* și d-soara *Dorina Rațiu*. D-sa a sosit pe ne-așteptate, totuși zvonindu-se că vine, a eșit în grabă la stație mulțime de public, domni, doamne, domnișoare și tineret. Gendarmi erau de față nu mai puțin ca 18 cu baionetele sus și amenințau strajnic a închide pe tot cel-ce va cu-teza să strige ceva, — n'a plătit nimic, publicul la vederea iubitelui osândit, a izbucnit din toate puterile în strigăte de „*să trăească!*“

Voci străine

despre

Procesul Memorandului.

Foile **germane** (din Țara-Prusacilor) scriu cu grămada despre noi. Cele mai multe de bine, dar' unele, jidovești, cumpărate pe bani ungurești ca să scrie ceva bine și despre ei, mai zic și despre noi rău.

„*Kreuzzeitung*“ publică sub titlul „*Un proces al naționalităților în Ungaria*“ un articol, care se termină cu următoarele cuvinte:

„De altcum în acest proces nu e vorba de un proces întemeiat pe legi. Din contră guvernul plănuește a frânge cu puterea împotrivirea română de *maghiarisare*. Se înțelege acestea sînt numai visuri nebune și deșerte. Ori-ce cunoscător de lucruri vede că acest proces poate ave numai un sfîrșit: *ura contra Maghiarilor va sporî și pacea țerii ajunge în primejdii*. Căci astăzi e îndobște cunoscut, că Maghiarii sînt în Răsărit poporul cel mai urgisit din cauza politice de maghiarisare cu puterea.

„*Kölnische Zeitung*“ dela 8 Maiu, publică sub titlul „*Un proces politic monstru*“ un articol, în care arată desvoltarea procesului dela Cluj. „Acum — zice numita foaie — începe a înțelege și maghiarimea marea primejdie a împotrivirii atât de puternice a unui neam așa de numeros, care e pătruns de o conștiință națională tot atât de ferbinte.

„Procesul din Cluj e socotit ca îndreptat nu numai contra acușăților, ci contra poporului român întreg, a cărui închegare și întocmire națională are să fie nimicită prin osândirea conducătorilor lui.“

„*Allgemeine Zeitung*“ din (München) scrie în mai mulți numeri despre Români. Scriind în numărul ei dela 7 Maiu zice la sfîrșit: „Deoarece judecătorii, care au să judece pe acușăți, sînt *Maghiari*, nu poți să rămâi — durere — la îndoeală despre sfîrșitul procesului.“

„National Zeitung“ din (Berlin) publică în fruntea numărului seu dela 8 Maiu un articol sub titlul: „Procesul Românilor la Cluj“, care atacă aspru șovinismul maghiar.

„Germania“ (Berlin) zice în numărul seu dela 9 Maiu într'un articol mai lung că:

„Procesul Memorandului român ne dă o icoană foarte vie despre lipsa de socotintă și brutalitate (lovirea cu pumnul), cu care Maghiarii tractează popoarele ce se află sub stăpânirea lor“.

„Tägliche Rundschau“ din (Berlin) se ocupă foarte des cu starea Românilor și urmărește, număr de număr, mișcarea română scriind tot încurajător pentru noi.

„Figaro“ foaie franceză din Paris, scrie un articol eșit din peana publicistului Jacques St. Céré zicând între altele: „Este rar a vedea un popor, ca acesta, care se luptă de mulți ani pentru neatarnare și libertate.“

Ziarul parisian descrie aci luptele noastre naționale, străduințele de maghiarisare cu forța, așternerea Memorandului, și apoi zice: „Guvernul maghiar își strică mult, când își arată liberalismul seu prin aceea, că nu ține seamă de impregiurarea, că naționalitățile sunt asprite de elementul maghiar. „Fiecare om, care iubește libertatea, dorește scăparea Drului Rațiu și a soților sei!“

În acelaș ton scriu foile italienești, și cele din Anglia, — ear' cele ale fraților nostri din România sunt aprinse flăcări, și nu au cuvinte din de-ajuns a osândi stăpânirea maghiară atât de vitregă față cu noi. Pe rind vom mai da mici schițe și din acestea.

Foile ungurești

despre

Procesul Memorandului.

Silitu-s'au foile ungurești din toate puterile lor, ca în fața procesului Memorandului să-și ascundă amarul ce li-s'a pus pe inimă din pricină că prea mareț a eșit lucrul pentru noi și prea nevrednic în partea lor. Dar' pusuli-s'a dela o vreme nodul în gât, și din când în când scăpau câte un cuvânt din care răsufia acel amar și se vedea cât fi doare de treaba lor slabă, ear' unele nu 'l-au mai putut îneca de loc, ci a isbucnit din gura lor fără voea lor, și gura păcătoșului — spus-a adevărul. O zi însă, o clipită numai, — și apoi ear' 'și-a luat ogașul cel vechiu și păcătoș.

Scăpărări mai însemnate de adevăr au făcut mai ales două foi ungurești: „Hazánk“ din Budapesta și „Kolozsvár“ din Cluj.

„Hazánk“ din Budapesta scria pe la 13 Maiu năcăjită rău, zicând, că acesta e procesul unui partid care în timp de minune scurt a știut să atragă pe partea sa întreg poporul român.

„Cel-ce a cunoscut impregiurările, — zicea numita foaie, — a știut că acușati și apărători sunt aici cele mai strălucite puteri politice și cunoscoătoare de legi ale partidului național român și că acest proces neînsemnat la părere, va deveni o puternică luptă politică între stat și susținătorii dibaci (harnici) ai politicei naționale românești.

„De aceea verdictul (părerea) juraților pentru amândouă părțile n'are nici un preț! Aici toată însemnătatea stă într'aceea, că din această luptă cine va eși cu învingerea morală? (adecă cu învingerea cu duhul, cu dreptatea, cu mintea, nu cu învingerea pumnului și a temniței. În temniță pot eu fi pus, și totuși învingerea să fie pe partea mea, și să o simță aceasta toată lumea.)

„Ne-am incredințat, că judecătoria maghiară a prețuit foarte puțin pricepera de drept și politică a partidului național român! (adecă a crezut că are a face cu niște găgăuți simpli și nepricepuți).

„Ori-și-cât ni-ar căde de greu, dar' sântem șiliiți a o recunoaște, potrivit adevărului, că în Cluj, justiția (judecătoria, facerea de dreptate) maghiară, a îndurat o desevirșită bătae față cu iscusința politică și de drept a acușatorilor și apărătorilor partidului național român!“

Și așa mai departe, foia maghiară își descarcă tot amarul asupra celor chemați a înfățișa statul, și îndeosebi asupra președintelui tribunalului pentru pașii pripitiți și greșiți făcuți față cu apărători și acușati, cum a fost ducerea gendarmilor în sală de pertractare în ziua întâia și altele. „A sevirșit prostie după prostie, greșelile cele mai neiertate de formă și călcarea vedită a dreptului!“

Apoi încheie zicând: „Ne-am incredințat pe deplin, că în părțile ardelenne slujbele statului, în cele mai multe locuri sunt puse în astfel de mâni, care pot fi semnul puterii brusce (a puterii brațului, pumnului) dar' numai foarte rar a luminării mai mari a minții și a duhului!“

Care va să zică: o foaie ungurească se scapă însăși să spună că noi Români din Ardeal sântem cărmușiți de niște oameni, care aproape pretutindenea, sânt mai proști decât noi. Subscriem bucuros. Drept are!

Eată acum ce zicea „Kolozsvár“ în numărul seu dela 18 Maiu n.:

„Am nădejdui, că la procesul Memorandului, în care s'au înșirat pe banca acușatorilor conducătorii mișcării române, toată mișcarea care sub firma „partidului național român“ bântue pe întreg cuprinsul Ungariei locuit de Români, se va desface și arăta în lumina cuvenită.

„Am nădejdui, că vom pute privi în tainele acestei ațtări, că vom cunoaște întinderile și arma, vom afla scopul adevărat al „conducătorilor“, — și acestea toate pe basa celor ce le vom auzi nemijlocit.

Și am nădejdui, că toate acestea se vor întâmpla în mijlocul celei mai calde luări aminte din partea cercurilor politice și a foilor maghiare, care din toate puterile vor conlucra la lămurirea unei stări turburate și primejdioase. Așa ceva am așteptat noi dela procesul Memorandului. Dar' pregătire vrednică de însemnătatea lucrului, înarmarea la luptă, tragerea în lucrare a tuturor celor chemați — numai din partea Românilor s'a făcut.

Luni întregi s'au pregătit ei la pertractare. Cu neobosită muncă au ațtăat pe cei din România și 'și-au asigurat dragostea în foile străinătății. Au adunat cu satele întregi pe Români din patrie și 'i-au mînat în lucrare de îngrijire pentru proces, Teranilor li-a spus cu graiu viu și prin tipărituri, că interesele lor cele mai sfinte le sânt primejduite și că Maghiarii vreau să trască în temniță pe conducătorii, lor singurii, chezeșuitori ai fericirii, ai binelui și chiar și ai vieții poporului român. — și

aceasta e lovitură de moarte pentru Români. N'au cruțat nici jertfe de bani ca să vină din diferite părți ale țerii mai multe mii la Cluj. Au dovedit o ne mai auzită înțelegere și împreună simțire între popor și conducători! Călătoria acușatorilor la Cluj a fost o adevărată cale de biruință și la cele mai multe stațiuni lume multe 'i-a salutată cu însuflețire, 'i-a primit cu ovațiuni aventate pe „eroii națiunii“. La fața pertractării o mulțime de 5000 au arătat că spriginește pe cei acușati și după aceea meru au tot sosit cetele. Aici (în Cluj) au întocmit o cancelarie de presă (pentru trimis știri la foi) în care ziua și noaptea neconțin și neobosit se fac anunțurile, apelurile și corespondențele și se trimit în toate părțile.

Chiar și la pertractare au venit cu un plan de lucrare bine întocmit și statorit înainte, pe care îndată în ziua primă 'l-au pus în lucrare în un mod greu.

Așa s'au pregătit Români pentru procesul Memorandului.

Și ce am făcut noi.

Acea, că însemnătatea politică a procesului o tăgăduim cu desevirșire! Nici cercurile politice, nici joile noastre (ungurești) nu-i împărtășește acestui proces așa de însemnat cuvenita luare aminte. Pertractarea este o adevărată luptă întru ținerea regulilor judecătorești. Tribunalul și procurorul în aceste 10 zile n'au arătat nici un simț față cu lucrările politice de mare însemnătate, a căror deslegare dela acest proces s'a așteptat.

Și așa mai departe. Astfel ne-am pregătit noi spre procesul Memorandului. În cele zece zile petrecute această nepregătire s'a arătat în toată privința!

„Kolozsvár“, am mai spus-o, e toaie care lucră în solda guvernului însuși, de aceea mărturisirile lui ne sânt prețioase. Deși cu mult amar, dar' recunoaște și el, că măreață și vrednică a fost ținuta și mișcarea poporului român în fața și în preajma procesului Memorandului, și nevrednică a foilor lor și a slujbașilor lor!

Poporul român poate fi numai mândru de mersul procesului. Osânda comitetului nici de cum nu înseamnă înfrângerea lui! Asta să nu se creadă. Biruința morală (cu duhul, cu dreptatea) cu desevirșire pe partea noastră a reușit din lupta dela Cluj!

Foile din România

despre

declarația dlui Dr. I. Rațiu.

„Voința Națională“ în primul seu articol dela 15/27 Maiu scrie:

Cu toții știm formele prin care a trecut procesul, știm zilele de mișcare ale neamului în zilele trecute dela 25 Aprilie până ieri. Ieri a fost cea din urmă zi. Și care a fost cel din urmă cuvânt al comitetului național? A fost cuvântul pe care numai eroii îl găsesc!

Cui nu 'i-a bătut inima, cetind declarația făcută de Drul Rațiu în numele tuturor conșoților sei?

Ce inimă nu s'a simțit mărită când Dr. Rațiu, în loc de-a îmblânzi fieara

hunică printr'o apărare meșteșugită în umiliri, a aruncat groaznicul cuvânt din clipa din urmă: „nu sântem aici acușați, sântem acusatori!

Astfel se apără aceia care înfățișează un popor.

Declarațiunea Drului Rațiu, făcută în numele comitetului național va rămâne ca un model (o muștră) de energie, de conștiință și de vrednicie națională. Cuvintele sună ca niște trimbuțe de aramă, și pătrund prin înțelesul groaznic și prorocitor.

O asemenea declarațiune cuprinde evanghelia politică și istorică a fraților noștri de peste Carpați și celor de dincoace!

„Timpul“ dela 27 Maiu scrie:

Cu toate-că procesul acesta s'a desfășurat într'un stat străin, această întâmplare ne atinge și pe noi. Nu putem să nu privim cu durere suferințele la care sânt supuși frații noștri și cum înfățișătorii și apărătorii drepturilor lor celor mai sfinte sânt aruncați în temniță, pentru-că au cutezat a-și spune păsurile capului legiuit al țerii lor.

Nu putem să nu simpatism cu ținuta pacnică și legală a Românilor care luptă pentru legea și limba lor, și să fim mândri când vedem arătându-se cu atâta vrednicie și tărie simțimentele de ținere laolaltă ale poporului român. Sfătuim pe frații noștri ca la toate nedreptățile pe care le îndură, să urmeze a se împotrivi cu ținuta legiuită, pe care mai ales se întemeiază tăria lor. Va suna ciasul, când Maghiarii vor înțelege cât de greșită și necuminte este pentru Austro-Ungaria o politică, prin care se înstrăinează cu totul un popor numeros și puternic cum este neamul românesc și se slăbește unul din zăgazurile cele mai firești în contra pericolului care, după-cum cred ei înșiși, ne-ar amenința pe toți deopotrivă.

Un botez istoric.

În ziua de 7 Maiu, după-cum se știe, soția arăndatorului „Grădinei Bánffy“ din Cluj, a dat naștere unui băiat, tocmai când s'a făcut cea măreață manifestație națională. La 27 Maiu noul născut a primit botezul. Un botez adevărat istoric! Întru pomenirea zilei, naș a fost domnul Pop de Basești, ear' nașă d-na Emilia Rațiu. Au luat parte la ceremonie domni Dr. I. Rațiu, Dr. V. Lucaciu, Dr. T. Mihali, Onoriu Tilea, Russu Șirianu, George Moroianu (Paris), Coriolan Popescu (București), studenții universitari Liviu Tilea, A. Vaida, V. Colceriu, P. Coandă precum și d-nele Paulina Lucaciu, Viorica Mihali (Dej), Tilea (Sibiu), Hossu (Deva), apoi domnișoarele Dorina Rațiu, Michi Roșescu. Istoric este acest botez anume prin faptul, că noului născut i-s'a dat

numele de Traian, Vasile, George, Ioan,— după numele dlor Dr. Lucaciu, Pop de Basești și Dr. Rațiu. Numele de familie este Suciu. Botezul l-a săvârșit dl capelan gr.-catolic Nic. Rațiu. Nașa și celelalte doamne și d-șoare, au dăruit obiecte prețioase de argint noului născut. Din parte-le fruntașii partidului nostru național au făgăduit, că ajungând băiat de școală, vor da tot spriginul lor noului născut de azi.

Goana prin provincie.

Cu privire la goana ce slujbașii maghiari au întreprins prin provincie contra țerănimii române, se trimite „Tribunei“ următoarea

Declarație.

Auzind subscrișii, că vicecomitele comitatului Bistrița-Năsăud, Il. Sa contele Lázár, a umblat și în comuna noastră Șieuțiu, știricind: care locuitori au luat parte din această comună la manifestațiunea din 7 Maiu din Cluj, a. c. și la procesul „Memorandului“, cel mai însemnat document al Românilor? spre a cruța acestor domni care au fost însoțiți de pretorul cercului și de notarul Mera János, drumurile, declarăm sărbătorește: că subscrișii am luat parte la procesul „Memorandului“ din Cluj, neîndemnați de nimenea, din a noastră voe și pe banii noștri proprii.

Cu acest privilegiu mai declarăm, că ne ținem de cea mai sfântă datorință ca Români a lua parte la ori-ce consfătuire românească, care în public și în mod legiuit cu supunere cătră Înaltul Tron și patrie. — Români nu știu lucra nelegiuit și fără supunere cătră Tron și patrie, alții au acest dar — vom lucra și ne vom sfătui asupra lucrurilor de folos pentru poporațiunea românească din această nefericită patrie — fără-ca să avem lipsă, sau să cerem ajutor dela cineva, ba ca Români sântem gata a jertfi tot pentru cauza românească.

Șieuțiu, în 24 Maiu 1894.

Ciril Deac,
pretul Șeuțului.

Gavrila Boterla,
inv. gr.-cat.

Gavrila Someșanu,
econom.

Această declarație bărbătească n'are lipsă de laude; este și ea o dovadă despre hotărâitul curagiu de care sânt pătrunși Români pretutindenea în fața prigonirilor dușmane.

Slujbașii maghiari și stăpânii lor, miniștri unguri, nu știm când vor căpăta minte! Ei cred încă și acum că pot să înfrice pe Români, și au aflat de bine să înceapă prigoniri contra celor-ce au fost la Cluj, în nădejde că le vor amări zilele și le vor strica poita de a mai sprijini pe conducătorii politice noastre.

Din declarația de mai sus însă ar putea vedea lămurit, că încercările lor sânt curate:

Sforțări nebune!

CRONICĂ.

Trăsnet în biserică. Din Marin ni-se scrie că în 22 Maiu la ameză a trăsnet în biserică rom. gr.-cat. de acolo, făcând să se prăbușească de tot turnul cu clopotele și coperișul în mare parte. Paguba e mare.

Revoluție. Am spus în numărul trecut că foile unguerești mai ales cele din Cluj, strigă ca din gura șerpelui, că Ardealul e în flacări! Revoluție peste tot locul! Ear' după ele aproape toate cele din Pesta trag clopotele a alarmă că în Ardeal e rău — de Unguri! De aceste spurcate minciuni s'au înscărbat până și unele foi mai de dai Doamne unguerești. Așa „Hazánk“ dela 24 Maiu si dăscălește pe scriitorii din Ardeal a acelor vești, zicându-le: „Revoluție valachă, arme și bani rusești în Ardeal!“ Aceste sânt cele mai de răud vești pe cari închipuirea ușoară de reporteri și corespondenți o variază de două săptămâni încoace cu atâta bravură în ziarele maghiare din capitală și din provincie. O astfel de închipuire aprinsă a dat în vileag și știrea, că în Câmpeni preoții și învățătorii români țin ascunse în biserică o mulțime de arme, cu cari voesc să se înarmeze pentru o nouă revoluțiune de-a lui Horia și Cloșca. Această știre a și avut apoi acea urmare nu tocmai frumoasă, că slujbașii și gendarmeria au făcut cercetare în bisericile valache din Câmpeni. De aflat, se înțelege de sine, că nu au aflat nici barem o roajdă de pistol. Ar face foarte bine domni scriitorii din Ardeal, dacă în loc de vești îngrozitoare ar trimite ziarelor din loc numai știri drepte despre faptele ce se petrec. Dar' apoi abstrăgând dela toate, a înfrica, a minți și a căuta să faci groază, „nici nu e lucru de omenie“.

Nenorocire. Valeriu Coloșora, un tânăr voinic de 23 de ani, din Doman, în urma unei nebăgări de seamă a mașinistului din minele de cărbuni de acolo, a fost scos mort de sub pământ, lăsând în mare jale pe iubiții sei părinți și rude.

Faptă de bun creștin. Dl Dr. Ioan Darabanth, avocat în Vinga a dăruit bisericii din Botizvasvári (com. Sătmar), care tocmai se repara și avea mare lipsă de bani frumoasa sumă de 360 fl. r. a., pentru care dar vrednic de toată lauda, fi aduc călduroase mulțumiri în numele comunei bisericesti, Ioan Pop și Ioan Strenc, curatori primari.

Dlul Al. de Vranji i-se aduce mulțumită ferbinte din partea învățătorului din Balșa, Ioan Lucăcel, pentru bunăvoința ce a avut de a-i dăru un exemplar din cartea d-sale „Agronomia“.

Cor nou de plugari. În comuna mixtă Fenlac s'a înființat un cor vocal bărbătesc de 40 membri, care cor condus de Simeon Muntean din Muraniu (com. Timișoarei), în restimp scurt de trei luni, a ajuns a cânta sft. liturgie în biserică. Și a dat și două concerte, unul în carnavalul trecut. Lăudăm străduința și frumoasa isbândă a corului și conducătorului seu.

Proprietar și editor: T. Liviu Albini.
Pentru redacție, în lipsa dlui Ioan Russu Șirianu,
răspunzător: George Moldovan.

Institutul Tipografic în Sibiu

recomandă următoarele cărți, ca premii pentru școlari, din

Biblioteca populară a „TRIBUNEI“.

1. **Pădureanca.** Novelă de Ioan Slavici, 12 coale tip., broș., elegant. Un exemplar cu prețul redus dela 40 cr. sau 1 leu la **30 cr. sau 60 bani.**
2. **Fata Stolerului** de Matilda Cugler-Poni. Un exemplar 5 cr. sau 10 bani.
3. **Ce n'a fost și nu va fi.** Poveste de I. T. Mera. Un exemplar 4 cr. sau 8 bani.
4. **Piperuș Petru.** Poveste de I. T. Mera. Un exemplar 8 cr. sau 16 bani.
5. **Păcală și tândală.** Anecdota de Silvestru Moldovan. Prețul unui exemplar 3 cr. sau 6 bani.
6. **Jucării și jocuri de copii.** De P. Ispirescu, culegător-tipograf. Un exemplar 25 cr. sau 50 bani.
7. **Teiu legănat.** Poveste de Gr. Sima al lui Ión. Un exemplar 8 cr. sau 16 bani.
8. **Colăcăritul.** Obiceiurile țăranilor români la nuntă, de Benedict Viciu. Un exemplar 16 cr. sau 32 bani.
9. **Fiica a nouă mame.** Poveste de Silvestru Moldovan. Un exemplar 14 cr. sau 28 bani.
10. **Povestea lui Ignat.** Poveste de Silvestru Moldovan. Un exemplar 3 cr. sau 6 bani.
11. **Sfântul Nicolae.** De Matilda Cugler-Poni. Un exemplar 8 cr. sau 16 bani.
12. **Îndărătnicul.** Poveste de Silvestru Moldovan. Un exemplar 8 cr. sau 16 bani.
13. **Elăstēm de mamă.** Legendă populară din giurul Năsăudului. De George Coșbuc. Un exemplar 6 cr. sau 12 bani.
14. **Bunica** de Bojena Nēmčová, tradusă din limba boemă de Prof. Dr. Urban Iarník. Un exemplar cu prețul redus dela 1 fl. sau 3 lei la **60 cr. sau 1 leu 20 bani.**
15. **Vlad și Catrina.** Poveste de Gr. Sima al lui Ión. Un exemplar 5 cr. sau 10 bani.
16. **Din bătrâni.** Ghicitori, întrebări și răspunsuri, frământări de limbă, adunate de Gr. Sima al lui Ión. Un exemplar 8 cr. sau 16 bani.
17. **Pe pământul Turcului** de George Coșbuc. Un exemplar 8 cr. sau 16 bani.
18. **Căldărușa cu trei picioare.** Poveste franceză de Eleonora Tănăsescu, după A. Genevray. Un exemplar 8 cr. sau 16 bani.
19. **Cenușoaca.** Poveste de I. T. Mera. Un exemplar 8 cr. sau 16 bani.
20. **Un peșitor îndărătnic.** Novelă de Björnstjerne Björnson. (1856). Un exemplar 4 cr. sau 8 bani.
21. **Prietenul meu Văntură-Țeară.** Din novelele californiene ale lui Bret Harte. Un exemplar 8 cr. sau 16 bani.
22. **Scăpărătoarea.** Din povestile lui Andersen. Un exemplar 4 cr. sau 8 bani.
23. **Fata Craiului din cetini.** De George Coșbuc. Un exemplar 4 cr. sau 8 bani.
24. **Strigoaica.** Din fantasiile lui Nicolae Gogol. Un exemplar 20 cr. sau 40 bani.
25. **Draga mamei.** Baladă de George Coșbuc. Un exemplar 10 cr. sau 20 bani.
26. **Taina unei vieți.** De Björnstjerne Björnson. (1869). Un exemplar 6 cr. sau 12 bani.
27. **Vecinii.** Din fantasiile lui Nicolae Gogol. Un exemplar 30 cr. sau 60 bani.
28. **Păcală în satul lui.** Poveste de Ioan Slavici. Un exemplar 10 cr. sau 20 bani.
29. **Sgârcitul.** Comedie de Molière. Un exemplar 40 cr. sau 80 bani.
30. **Lumea proștilor.** Poveste de Silvestru Moldovan. Un exemplar 5 cr. sau 10 bani.
31. **Nusciu-împărat.** Poveste din popor de „Mărgineanul“. Un exemplar 12 cr. sau 24 bani.
32. **Dina-împărăteasă și peana ei aleasă.** Poveste din popor de „Mărgineanul“. Un exemplar 12 cr. sau 24 bani.
33. **Fulger.** Poveste în versuri de George Coșbuc. Un exemplar 5 cr. sau 10 bani.
34. **Spice de aur.** Culese de dascălul Ioan P. Lazar. Un exemplar 12 cr. sau 24 bani.
35. **Un idil în Roșeni.** Novelă de Bret Harte. Un exemplar 8 cr. sau 16 bani.
36. **Baba Iadului.** Poveste în versuri de Ioan Moța. Un exemplar 8 cr. sau 16 bani.
37. **Princesa fermecată.** Poveste în versuri de P. Dulfu. Un exemplar 10 cr. sau 20 bani.
38. **Dina mărgărelelor.** Poveste în versuri de Ioan Moța. Un exemplar 12 cr. sau 24 bani.
39. **Doi copii.** Poveste de Ioan Moța. Un exemplar 10 cr. sau 20 bani.
40. **O partidă în patru.** De Antonio Ghislanzoni. Un exemplar 12 cr. sau 24 bani.
41. **Posacul bun de inimă.** Comedie în 3 acte de Carlo Goldoni. Tradus de Domnișoarele Al. și Luc. I. Romanescu. Un exemplar 25 cr. sau 50 bani.
42. **Croitorul și cei trei feciori.** Poveste de Ioan Moța. Un exemplar 15 cr. sau 30 bani.
43. **Mica Fadetă.** De George Sand. Un exemplar 40 cr. sau 80 bani.
44. **Rusalin păcurarul.** Poveste de Nicolae Trimbiționiu. Un exemplar 22 cr. sau 44 bani.
45. **Roma învinsă.** Tragedie în 5 acte de Alexandru Parodi. Tradusă de I. L. Caragiale. Un exemplar 24 cr. sau 48 bani.
46. **Clara Milici.** Novelă de I. Turghenev. Traducere din limba rusă de Enea Hodoș. Un exemplar 40 cr. sau 90 b.

Celor-ce cumpără un număr mai mare de exemplare, cu deosebire librărilor și preste tot vânzătorilor, se dă rabatul cuvenit.

La librărie „Institutului Tipografic“ în Sibiu se află următoarele cărți:

„Indreptar practic“ în toate afacerile financiare, de N. Pop. — „Doamna Kiajna“, dramă istorică în 5 acte de Rădulescu-Niger. — „Țiganii“, de I. Pop-Reteganul. — „Dor și jale“, de D. Voniga. — „Poesii“, de Vlahuță. — „Teatru“, de Ventura. — „Din Goana vieții“, de Vlahuță. — „Novele“, de Zamfirescu. — „Poesii“, de Stoinescu. — „Cerbul de aur“, de Stăncescu. — „Basme“ de Stăncescu. — „Poesii complete“, de Scrob. — „Cântece Moldovești“, de Sevastos. — „Căpitanul Rapota“, de Rădulescu-Niger. — „Dorul inimii“, poezie de N. D. Popescu. Ediț. IX. — „Istoria filoromână“, de Șuineanu. — „Legende“, de Urechia. — „Poesii“, de Vlahuță. — „Balade și Idile“, de Coșbuc. — „Basmele Românilor“, de Ispirescu. — „Teatru“, de Ventura. — „Critice“, II. Vol. de Ghera. — „Istoria culturii naționale“, de Urechia. — „Istoria școalelor 1880—1887“, de Urechia. — „Teatru“, de Alexandri. — „Poesii“, de Alexandri. — „Literatură și

știință“, de Ghera. — „Poesii“, de Eminescu. — „Prosă și versuri“, de Eminescu. — „Brazi și putregai“, de Xenopol. — „Biblioteca Șaraga“ nr. 1—18. — „Moș Teacă“, de Bacalbașa. — „Carmen Sylva“, de Delavrancea. — „Parasiții“, de Delavrancea. — „Între vis și viață“, de Delavrancea. — „Teatru“, de Caragiale. — „Notă și schițe“, de Caragiale. — „Pecat“, 3 novele de Caragiale. — „Năpasta“, de Caragiale. — „Istoria Transilvaniei“, III. vol. de Barițiu. — „Poesii“, de Bolintineanu. — „Memorie a lui Grigorie T. Brătianu“. — „Cuvântări funebrele și memoriale“, de Z. Boiu.

A apărut:

Prăsirea rațională a galifelor. Scrisă din încredințarea „Reuniunii agricole comitatense din comitatul Făgărașului“, de Nicolau Albani după G. Parthay. Cu opt ilustrațiuni. Sâmbăta-de-jos (Alsó-Szombatfalva). 1894.

A apărut:

„Almanahul“ societății de lectură „Andrei Șaguna“ a teologilor și pedagogilor români gr.-or. din Sibiu. Suvenir de la primul jubileu al societății sărbătorit la 25 de ani de existență. Sibiu, 1894. Ediție de lux; pe hârtie foarte fină; tipar frumos.

Se poate abona dela societatea însăși, a cărei proprietate o formează.

Curs de stupărit cu 33 figuri de A. Degan. Acest manual apretiat de foile de specialitate din patrie în mod eminent de practic, se află de vânzare la dl. Arseniu P. Bunea, secretar la comitetul școalelor centrale grănițerești din Sibiu (N.-Szeben.)

A apărut:

Indreptar pentru ortografia română. Regule și vocabular ortografic. Viena, editura imperial-regală de cărți școlare.

Tirgurile din săptămâna viitoare după căl. vechiu.

- Duminică, 22 Maiu: Lăpușul-românesc.
- Luni, 23 Maiu: Orăștie.
- Marți, 24 Maiu: Oradea-mare.
- Joi, 26 Maiu: Hadad, Orlat.
- Vineri, 27 Maiu: Vințul-de-sus, Rășnov, Hadad.

LOTERIE.

Tragerea din 26 Maiu n.
Budapesta: 61 75 57 5 8

Prețul mărfurilor.

Tirgul de rimători în Steinbruch. În 14 Maiu v.: s'au notat: ungurești bătrâni grei 44.— cr. până 45.— cr., de mijloc 44.— cr. până 44.1/2 cr., ungurești grei tineri 46.1/2 cr. până 47.— cr., de mijloc 45.— cr. până 46.— cr., ușori 45.— cr. până 46.— cr. marfă țerânească grea 4.— cr. până 45.— cr., de mijloc 44.— cr. până 45.— cr., ușoară 44.— cr. până 45.— cr., românești, grei —.— cr. până —.— cr., transito grei —.— cr. până —.— cr., transito de mijloc —.— cr. până —.— cr., transito ușori —.— cr. până —.— cr., transito sârbești grei 44.— cr. până 45.— cr., transito de mijloc 44.— cr. până 45.— cr., transito ușori 43.1/2 cr. până 44.— cr.

Bursa de mărfuri din Budapesta.

Dela 11 Maiu v. 1894.

Săminte	Calitatea per Hect.	Prețul socotit d. 100 chlgr.	
		dela	până
Grâu vechiu	75	—	—
Grâu dela Tisa	71	—	—
Grâu de Pesta	74	—	—
Grâu de Alba-regală	71	—	—
Grâu de Bácska	74	—	—
Grâu unguresc de nord	75	—	—
Săcară	70-72	5.20	5.35
Orz de nutreț	60-62	5.95	6.30
Orz de vinar	62-64	6.55	7.40
Orz de bere	64-66	7.90	9.—
Ovės	89-41	—	—
Cucuruz bănățenesc	75	—	—
Cucuruz de alt soi	73	4.70	4.80
Meiu (mălaiu)	—	—	—
Hirișcă	—	3.80	4.20
Luțernă ungurească	52.—	56.—	—
Luțernă franceză	—	—	—
Luțernă roșie	62.—	67.—	—
Oleu de rapiță (rafinat)	53.50	54.—	—
Oleu de in	—	—	—
Unsoare de porc de Pesta	50.—	50.50	—
Unsoare de porc dela țeară	—	—	—
Slănină sventată	—	—	—
Slănină afumată	50.—	50.50	—
Sėu	38.—	39.—	—
Prune	—	—	—
Miere brută	13.50	14.—	—
Miere galbină străcurată	—	—	—
Ceară de Rosenau	152.—	155.—	—
Spirt brut	17.25	17.50	—
Drojdițe de spirt	—	—	—

Cursul pieții din Sibiu.

Din 27 Maiu st. n. 1894.

Hârtie-monetă română	Cump.	9.83	Venz.	9.90
Lire turcești	"	11.12	"	11.20
Imperiali	"	10.06	"	10.12
Ruble rusești	"	1.33	"	1.34

Călindarul săptămânii.

Zilele	Călindarul vechiu	Călind. nou	Soarele
	Dum. a 6-a d. Paști, gl. 5 sft. 8.		rės. ap.
Dum.	22 Muc. Vasilisc	3 Clotilda	3 49 8 7
Luni	23 C. P. Michail Măr.	4 Florian	3 49 8: 8
Marți	24 Cuv. P. Simeon	5 Bonifacius	3 49 8 9
Merc.	25 Af. cap. S. Ioan Bot.	6 Norbertus	3 48 8 10
Joi	26 (+) Înălț. Domnului	7 Lucreția	3 47 8 11
Vineri	27 S. Muc. Terapont	8 Medardus	3 47 8 12
Sămb.	28 Cuv. P. Nichita	9 Nicomedes	3 46 8 12

CAROL F. JICKELI,
Sibiu, Piața-mică.

[1225] 2—

Coase de fer turnat Tiegel.

Garanție despre calitate excelentă.

C. F. J. Semn C. F. J.

Lungimea	75	80	85	90 cm.
1 bucată	—80	—80	1.—	1.—

Ori-ce coasă vândută de mine sub garanție, care nu corespunde, o primesc înapoi, respective o schimb, chiar și atunci, când a fost ascuțită și întrebuințată.

În un pachet de postă încap 6—8 coase.

Fixator universal Badertscher

pentru a fixa coasa de codăriște. 1 bucată 95 cr.

Instrumente de bătut coasa de oțel turnat.

- 1 garnitură cu ciocan de 0.25 chlgr. fl. —.93
- 1 " " " " 0.30 " " " " " —.98.
- 1 ciocan de oțel turnat 0.25 chlgr. —.45, 0.30 chlgr. 1 bucată 50 cr.

Gresii: Peatră roșie naturală —.08, din peatră naturală neagră —.12, peatră de Bavaria —.25, peatră de Bergamo cu semnul **C.F.J.** —.40.

Codăriști pentru coase de cosit bucate sistem lului Teutsch
1 bucată —.45.

Agentură și mare deposit de mașini agricole
Clayton și Shuttleworth.

Deposit bine sortat de mărfuri de fer și de metal, instrumente pentru ori-ce scule de casă și de bucătărie.
Deposit pentru traverse, șine de fer întrebuințate și ciment.

Rachiu de prune (Slivovitz) veritabil garantat
de 56 grade.

Rachiu de drojdii veritabil, foarte fin.

Amëndoué speciile în sticle

- à 1 litru fl. 1.—,
- " 0.7 " " —.75,
- " 0.35 " " —.40.

Aceleași calități vândute cu măsura à 75 cr. pro litru se capătă în prăvălia de spirt și rachiu

a lui

HENRIC RIEGER,

SIBIU,

strada Gușteriței nr. 7.

Tot acolo se capătă și licoruri fine în sticle precum și cu măsura, diverse specii de cognac, spirt dublu și triplu precum și toate speciile de spirituoase bune și ieftine.

Rog se fiți cu atențiune la nr. 7 al căsii.

O nouă invenție însemnată pentru agricultori.

COROANA TUTUROR COASELOR

Indispensabile pentru fiecare econom sunt

[1227] 3-3

COASELE KRONEN PATENTATE

cu aparat de înțepenit inventat de nou.

Aceste **coase**, fabricate din **cel mai fin oțel alb** și se bucură de protecția legală a ministerului ces. reg. austriac și reg. ung. de comerț.

Modul de înțepenire de până acum al coasei de coadă are desavantajul, că aceasta se făcea prin verigi, scoabe sau șurube, făcute de un faur sau lăcătar, ceea-ce e împreunat cu spese și pierdere de timp, fără-ca prin aceasta înțepenirea să fie dăunătoare, pe lângă aceea și coada se ruinează repede, lucru bine cunoscut fiecărui econom.

Toate aceste neajunsuri se pot înlătura prin noul aparat de înțepenit,

4. Aparatul de închis durează în veci, deasemeni coada, aceste trebuie așadar' numai odată cumpărate, deși tăișul după folosință de ani de zile trebuie înlocuit cu altul nou.

patentat prin privilegiu. în Austro-Ungaria, aparat recunoscut de toate autoritățile specialiste din monarchie.

1. Înțepenire simplă, ieftină, repede și strinsă a coasei, după-cum arată desemnul din stânga.

2. Coasa se poate ușor și repede muta, așeza mai jos sau ridica mai sus.

3. Coasa se poate închide comod ca un briceag și după-cum arată desemnul din dreapta, se poate purta fără pericol.

Numai 40 cr. Un aparat de înțepenit
dimpună cu îndrumarea de folosire

potrivindu-se la ori-care din coasele numite și la ori-ce coadă.

Fără seamăn în privința calității și unice sunt

Coasele Kronen patentate de oțel alb

Cine folosește odată această coasă, acela nu va mai cumpăra alta, deoarece coasa Kronen patentată e coasa favorită a ori-cărui econom, renumită prin :

1. Manuare foarte ușoară, elasticitate și formă frumoasă.
2. Tăiș ascuțit ce ține vecinic, pentru-că e de două-ori întărit, nu se tocește nici-odată.
3. Bătută odată coasa, ține mai multe zile, chiar și în cea mai tare iarbă de munte.
4. Se poate cosi. cu o singură ascuțire cu gresa, circa 120—130 pași în cea mai deasă iarbă.

Furnisez aceste coase sub garanție, pe lângă ramburs sau trimiterea banilor anticipativ, postă sau cu trenul în următoarele 5 mărimi cu prețurile următoare :

Mărimea:	70 ctm.	75 ctm.	80 ctm.	85 ctm.	90 ctm.
Prețul:	90 cr.	95 cr.	fl. 1.	fl. 1.10	fl. 1.20

40 cr. La fiecare coasă și mâner de lemn
Un aparat potrivit de înțepenit **40 cr.**
dimpună cu îndrumarea de folosire.

Excelente **grese** à 15 cr., mai fine 25 cr., cele mai fine 35 cr. pro bucată.

Mânere și nicovale de bătut coasa pe ales 50 cr. bucată.

Se pot comanda singur numai la

Iuliu Fekete, Viena, V. Bezirk

Agent general pentru monarchia austr.-ung. Wien V., Rüdiger-gasse Nr. 1/13.

Adeverință de garanție.

Pentru tăiș excelent garantez prin aceasta, pentru fiecare coasă care nu taie bine restituu banii.

I. Fekete.